

Article Arrival Date
Date

08.04.2025

Article Published

20.06.2025

**KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI 2018 VE TÜRKİYE YÜZYILI
MAARİF MODELİ PROGRAMLARI ÖRNEĞİ****COMPARİSON OF SOCIAL STUDİES CURRİCULUMS İN THE CONTEXT OF
GLOBALİZATİON: EXAMPLE OF 2018 AND TÜRKİYE CENTURY MAARİF MODEL
PROGRAMS****Rukiye SÖYLEMEZ**

İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Doktora Öğrencisi, Orcid No: 0009-0009-6263-2605

Özet

Küreselleşme, kavram olarak çok eskiye dayansa da sonuçlarının görünürlüğü itibarıyla son 50 yılın meselesidir. Dolayısıyla küreselleşme, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da mercek altına alınmış ve yarattığı değişim ve dönüşüme uyumlanma ihtiyacı yaratmıştır. Eğitim bağlamında bu ihtiyacı karşılayacak ilk ders Sosyal Bilgiler dersi. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersi programlarında küreselleşme konusu yoğun olarak işlenmektedir. Bu çalışmada 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) Sosyal Bilgiler Öğretim Programında küreselleşmenin ele alınışı temalar çerçevesinde kazanımlar, öğrenme alanları ve sınıf seviyeleri dikkate alınarak incelenmiştir. Çalışmanın amacı, her iki programda küreselleşmenin ele alınış biçimi ve yoğunluğunu, öğrencilere kazandırılması planlanan bilgi, beceri ve değerler açısından ortaya koymaktır. Nitel araştırma deseni uygulanan çalışmada doküman analizi ile toplanan veriler tematik analiz stratejisi ile çözümlenmiştir. Bulgular ışığında en fazla işlenen temanın teknoloji ve iletişim, onu takip eden temaların ise küresel vatandaşlık, ekonomik küreselleşme, kültürel çeşitlilik ve etkileşim olduğu tespit edilmiştir. Küresel Bağlantılar öğrenme alanının programdan çıkarılması ile göç, salgın hastalıklar, yoksulluk gibi küresel sorunları işleyen temaların eksikliğinin hissedildiğini söylemek yanlış olmaz. Genel itibarıyla Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) Sosyal Bilgiler Öğretim Programının selefine göre -vaat ettiği gibi- daha millî ve yerele dönük bir bakış açısı olduğunu söylemek mümkündür. Bu bulgular Sosyal Bilgiler eğitim programlarında küreselleşmenin yer alma durumunu, küreselleşmeye bakışın programlara nasıl yansıdığını açıklamak bakımından alan yazına katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, sosyal bilgiler, Türkiye yüzyılı maarif modeli sosyal bilgiler öğretim programı, 2018 sosyal bilgiler öğretim programı.

Abstract

Although globalization dates back a long time as a concept, it has been a matter of the last 50 years regarding the visibility of its outcomes. Therefore, globalization has been examined in education as in every field and has necessitated the adaptation to the change and transformation it has created. The first course to meet this need in the context of education is the Social Studies course. Hence, globalization is a topic covered intensively in the social studies curriculum. This

study examined the treatment of globalization in the 2018 Social Studies Educational Curriculum and the Social Studies Curriculum of the Türkiye Century Education Model (TYMM) within a thematic framework incorporating achievement, learning field and class levels. The study aims to reveal how globalization is addressed and its intensity in both programs regarding the knowledge, skills, and values planned to be imparted to students. In the study where qualitative research design is applied, the data collected by document analysis are evaluated by a thematic analysis strategy. In the light of the findings, it is determined that the most frequently covered themes are technology and communication, followed by global citizenship, economic globalization, cultural diversity and interaction. It would not be wrong to say that with the removal of the learning field of Global Connections from the program, the lack of themes addressing global issues such as migration, epidemics and poverty is felt. In general, as promised, the Social Studies Curriculum of the Türkiye Century Education Model (TYMM) has a more national and local perspective than its predecessor. These findings contribute to the literature that explains the inclusion of globalization in Social Studies curricula and how the views of globalization are reflected in the curricula.

Key Words: Globalization, social studies, social studies curriculum of the Türkiye century education model, 2018 social studies educational curriculum.

1. Giriş

Küreselleşme, temel anlam olarak “globalism” kelimesinin Türkçe karşılığıdır (Blakney vd., 2002). Toplumla ilgili her konuda etkisi bulunan teknolojinin hızlı gelişimi, dünyayı, “Küresel Köy” haline getirmiştir (McLuhan & Fiore, 2005). Bu her şeyin baş döndürücü hızla devrimde olması demektir. İnsanlar eskiden bir günde gittiği yolu bir saatte gider, bugün burada olan bir olay on dakika içinde tüm dünyanın gündemine düşebilmektedir. Sürecin ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik boyutları el birliği ile toplumları hızla yoğurmuş, bambaşka bir biçime soktuğunu söylemek mümkündür.

Küreselleşmenin sonucu olarak duygu ve düşüncede insanlık artık büyük paydada buluşmaktadır. Olaylara dünyanın her yerinde verilen tepkiler çok benzerdir. Kültürel desen kaybolmuş, toplumların kendine has kültürleri yok olmaya yüz tutmuş, yerine Batı’nın domine ettiği bir küresel kültür yerleşmiştir (Huntington, 2012).

Eğitim ve öğretim küreselleşme süreci ile birlikte hızlı bir değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Televizyon, bilgisayar ve enformasyon teknolojisinin gelişmesi ve ucuzlaması ile birlikte bu araçların evlere girmesi aile ve toplumun eğitim ve öğrenim süreçlerini önemli oranda etkilemiştir (Eser, 2014).

Küreselleşme ve eğitim ilişkisi; küreselleşmenin son elli yılın en çok kullanılan kavramlarından olması hasebiyle bugüne kadar hakkında çok söz söylenmiş, konu hemen hemen bütün yönleri ile değerlendirilmiş olabilir. Fakat Sosyal Bilgiler dersi açısından konuya nasıl bakmak gereklidir; dahası geçen yıllar içinde farklılaşan programlarda konunun ele alınış şekli ve miktarı nasıl değiştiğini inceleyeceğiz.

Bu çerçevede bu çalışmanın cevabını aradığı esas problem “2018 Sosyal Bilgiler Programı ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programında küreselleşmenin ele alınış biçimi nasıldır?” olacaktır.

Bu soruya bağlı olarak alt problemlerimiz:

- 2018 Sosyal Bilgiler Programı ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programı küreselleşme konusunda farklı bakış açılarına sahip midir?
- 2018 Sosyal Bilgiler Programı ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programında küreselleşme konusunun işlenişi küreselleşmenin hangi temaları ve kategorilerinde

yoğunlaşmıştır?

- 2018 Sosyal Bilgiler Programı ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programında küreselleşme konusu hangi öğrenme alanlarında verilmektedir?
- 2018 Sosyal Bilgiler Programı ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programında küreselleşme konusu hangi sınıf düzeylerinde verilmektedir?
- 2018 Sosyal Bilgiler Programı ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programında küreselleşme konusu hangi kazanım ve öğrenme çıktıları ile verilmektedir? olacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve:

a. Küreselleşme Nedir? Neden Gündemimizdedir?

Marshall McLuhan 1960 yılında yayımlanan kitabında “global köy” terimini kullandı ve küreselleşme terimi hayatımıza girdi. Mekanın sınırının silikleştiği, insanların ve toplumların bütün haline geldiği, dünyanın parça parça değil bir bütün olarak algılandığı bir anlam kazanmasına yol açan bir süreç girildi (Aytekin, 2013).

George Ritzer, büyük bir hipotez ortaya koyduğu “Toplumun McDonalddlaştırılması” adlı eserinde küreselleşmenin tanımını ;

“Küreselleşme akışkanlığın gittikçe arttığı, insanların, nesnelerin, mekanların ve bilginin her yöne aktığı bunların karşısına çıkan ve yarattığı yapıların bu akış önünde engelleyici veya hızlandırıcı bir rol oynadığı geçişken bir süreç veya süreçler dizisidir.”

diyerek yaptı (Ritzer, 2022).

Küreselleşme dediğimiz kavram 20. Yy dan itibaren dünyada her alanda yaşanan baş döndürücü gelişmelerin bir sonucu ortaya çıkmıştır. Küreselleşme ortaya çıktığı dönem içinde temel hak ve özgürlükleri iyileştireceği, demokrasinin yerleşmesini sağlayacağı, eşitliği konuşulur hale getireceği ön görülmüştü. Fakat işin sonunda aksine acımasız rekabet koşulları nedeniyle ekonomik dengesizlik ve doğanın geri dönüşsüz tahribi gibi problemlere neden olduğu görülmüştür.

Özellikle bilim, teknoloji, ulaşım alanında yaşanan gelişmeler gündelik hayat pratiklerimizden yerleşmiş gelenek göreneklerimize kadar sirayet eden küreselleşmenin dört ana boyutu vardır.

Ekonomik boyut küreselleşmenin temel boyutudur. Tüm ülke ekonomileri birleşerek ve başka bir şekilde bütünleşerek dünya ekonomisi haline gelir (Aytekin, 2013). Artık ayrışmalar ülke bazında değil, şirket bazındadır. Dünyayı yöneten artık uluslar değil, ‘uluslar üstü şirketler’dir (Ertuna, 2006). Küreselleşme bir tür tüketim toplumu ortaya çıkarmıştır.

İkinci boyut sosyo- kültürel boyuttur. İletişimin bu kadar kolay hale geldiği bu çağda kültürler arası etkileşimin de hızı kaçınılmazdır (Ahmadov, 2019). Artık ülkeler arası sınırlar silikleştiklerinden düşünce kalıpları, davranış örüntüleri arasındaki çizgi de ortadan kaybolmuştur. Yeme içme, giyinme, kullanılan nesneler her biri birbirinin aynı olmuş, farklılık utanılacak bir durum haline gelmiştir. Hakkını vermek gerekir ki, küreselleşme dediğimiz rüzgar, (fırtına mı demeliydim?) herkesi önüne katmayı ve tornadan çıkmış bir insanlık yaratmayı başarmıştır.

Küreselleşmenin getirdiği bir tek tip kültürden bahsediyorsak bu elbette Fukuyama’nın “Tarihin Sonu ve Son İnsan” eserinde ele aldığı haliyle bir Batı kültürü ve kapitalizmin istediği şekliyle sadece kendi var oluşunu önemseyen insandır.(Fukuyama, 2012)

Huntington’a göre, Batı değerlerinin Batının refahının kaynağı olarak görüldüğünden diğer medeniyetler açısından yüzyıllardır çekicidir. Ekonomik rahatlık, teknolojik üstünlük gibi gıpta edilen özellikler Batı dışındaki dünyaya göre Batının değerlerinden kaynaklanır (Huntington,

2012). O halde Batılı olmayanın yapması gereken Batılı gibi yemek, Batılı gibi giyinmek, Batılı gibi düşünmek ve böylece Batılı gibi yaşamaktır. Bunu yaparsa o da özendiği Batılı gibi insan haklarına kavuşacak, ekonomik olarak rahat edecek ve istediği güce kavuşacaktır.

Kültürden ve ekonomiden bahsederken ülke sınırlarının kalktığından söz etmiştik. Burada küreselleşmenin politik boyutuna bakmak gerekecektir. Artık son karar kılıcı devletler değil, şirketlerdir (Bauman, 2012). Bauman her ne kadar bu noktada bir merkezin yokluğunu öne sürmüş olsa da, (Uğur & Uğur, 2024) zaman bize aslında büyük şirketlerin yönetim kurullarının tam da bu görevi yaptığını göstermiştir.

Küreselleşmenin bir diğer boyutu da teknolojidir. Günümüzde gelişen teknolojiyle birlikte internet üzerinden dünyanın en ücra köşesinde var olan ve toplumsal olarak pek bilinmeyen bir ülke hakkında kapsamlı şekilde pek çok bilgiye ulaşılmaktadır. Bu sayede diğer ülkeler hakkında ekonomik, sosyal, kültürel birçok alanda bilgiye sahip olabilmektedirler (Kan & Kanmaz, 2022).

Özellikle sosyal paylaşım ağları bireylerarası, kültürlerarası ve toplumlararası iletişim ve etkileşimi geçmişe oranla çok üst düzeylere taşımakla kalmamış, çok daha karmaşık hale de getirmiştir. Sosyal paylaşım ağları veya diğer bir deyişle kısaca sosyal medya, bireyin iletişim sürecine doğrudan katılması ve etkin bir rol oynayıp içeriği üretmesi noktasında diğer dijital ortamlara nazaran çok daha etkili olmuştur. Bunun yanında bu ağlarda geniş çaplı sosyal ilişkiler kurabilme olanağına kavuşulması, sosyal medyanın çok kısa zamanda görülmemiş bir hızla yayılmasına neden olmuştur (Uluç & Yarcı, 2017). Küreselleşmenin etkisi ile toplumlar ve bireyler arasındaki etkileşim en üst düzeydedir. Birbirine uzak kültürler kaynaşmış ve benzeşmiştir. Salt kendi içlerinde benzeşme olmamış, Batının baskın olduğu melez bir kültür oluşmuştur (Fukuyama, 2012)

b. Küreselleşmenin Etkileri:

i. Olumlu Etkileri:

Ekonomik serbestleşme ve ekonomik küreselleşme ile birlikte Dünya'nın dış ticaret hacmi yükselmiş, sermaye akışkanlığı hızlanmış ve çeşitli ekonomik kuruluşlar kurulmuştur. Son olarak ekonomik küreselleşmenin asıl amacı Dünya da gerçekleşen ekonomik krizlere karşı çeşitli politikalar uygulayarak krizleri önlemek ve ortadan kaldırmaktır (Aytekin, 2013).

McLuhan'ın 1967 yılında yayınladığı "Araç Mesajdır" - "The Medium is The Message" isimli kitabında yeni karşılıklı dayanışmanın dünyayı küresel köy imajında yeniden yarattığını savunmaktadır. McLuhan'a göre, insanoğlu özellikle televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte küresel bir köyde yaşamaktadır. Her şeyin aynı anda olduğu, zaman ve mekân kavramının bulanıklaştığı dünyada insanlar, her şeyi eşzamanlı olarak öğrenmektedir (Çaycı, 2015).

Dahası televizyon ve sinema McLuhan'ın ifade ettiği gibi insanı katılıma sürüklemektedir. Böylelikle bireylerin yeni değer kodlarıyla zihinleri yeniden yapılanmaktadır. Bunun sonucunda birey küresel bir bilinç düzeyine erişirken, önceki dönemde sahip olduğu ulus bilincinin dışına çıkmaya eğilimi göstermektedir. Bunun nedeni farklı kültürel ve ideolojik mesajların bombardımanı altında bireyin zihninin yeniden düzenlenmesi ve taşıma teknolojileriyle birlikte mobilitenin artmasıyla dünya algısının yeniden kurgulanmasıdır (Çaycı, 2015).

Sosyal medya, geleneksel medya gibi belli bir fiziki mekâna ihtiyaç duymaz. Paylaşım ağları, bireyin önüne serbest ve sınırsız bir sanal dünya koyarak bu dünyaya her yerden katılımına imkân sağlar. İnternetin ulaşabildiği her yere ulaşp oradaki insanlarla iletişim ve etkileşime girmek mümkündür. Bu özelliğiyle sosyal medya her türlü ekonomik değeri olan varlığın, fikrin, olayın hatta olgunun etrafında bir sınır olmaksızın paylaşılmasını mümkün hale

getirmektedir (Doğrul, 2020).

Küreselleşmenin hem neden olduğu hem de sonucunu oluşturduğu tüm süreçleri anlamaya çalışırken kültürel alan anahtardır (Uzuner, 2021).

İnsan ve mal dolaşımının hareketliliği, coğrafi mesafelerin küçüldüğü dünyada oldukça hızlı hale gelmiştir. Gelişmiş ülkelerin ürettiği malları satın alan ülkeler satın aldıkları mallarla birlikte bu ülkelerin kültürüne de maruz kalmışlardır. Bu alışveriş süreci nihayetinde kültürel değişmeyi de getirmiş, yerel farklılıklar azalmış yerini küresel çapta bir kültüre bırakmıştır (Uğur & Uğur, 2024).

ii. Olumsuz Etkileri:

Küreselleşmenin en somut olumsuz yönü olan gelir eşitsizliği en basit tanımıyla toplumu oluşturan bireylerin birbirinden farklı miktarlarda gelir elde etmesidir. Küresel gelir eşitsizliği dünya vatandaşları arasındaki gelir farklılıklarını ifade etmektedir. Gelir grupları arasındaki gelir farkı ne kadar büyük olursa gelir eşitsizliği de o kadar büyük olacaktır.(Akbakay & Barak, 2020, s. 19)

Birçoklarına göre küreselleşme, kapitalizmin aldığı yeni şekil ve kapitalizmin dünya geneline yayılmasıdır. (Kurttaş, 2022)

Bir diğer olumsuzluk kültürel homojenleşmedir. İletişim ağlarının gelişmesinin çok farklı kültürler ve ulusları birbirine yakınlaştırma ve kültürel çoğulculuk ya da hoşgörü yaratması şöyle dursun; aşırı tüketim, maddi refah ve sürekli eğlenceye dayalı Batı tarzı yaşam hayalini tüm dünyaya yaymıştır. Böylece özellikle yeni nesillerde bir tür kültürel türdeşlik oluşturmuştur. (Kurttaş, 2022).

Homojenleşme tezi, kapitalizmin lokomotifliğini yaptığı dünya düzeninde Batının, kültürel değerlerini üstenci ve baskıcı şekilde bir şekilde yayarak dünyayı Amerikanlaştırdığını savunur (Ritzer, 2022).

Gerçekten de baktığımız zaman, özellikle yeni nesilde Nike giymek, Starbucks'da kahve içmek, McDonalds'ta yemek yemek özgüven ve iyi bir imajın anahtarı olmuştur (Fukuyama, 2012). İlginç şekilde, Gaziantep'e, Hatay'a gzmeye gidip McDonalds yemek insanlara artık tuhaf gelmemektedir. Adıyaman'a gidildiğinde Nemrut'a çıkmak yerine birbirinin kopyası alışveriş merkezlerinde zaman öldürmek 'küresel dünyanın' normalidir.

Küresel çevre sorunları ve küreselleşme arasında sıkı bir ilişki vardır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik etkileşimi artıran bir süreçtir. Bu süreç, küresel ticaretin ve yatırımların artması, teknolojinin yayılması, iletişim ve ulaşımın gelişmesi gibi unsurlarla kendini gösterir.(Akar, 2023)

Küreselleşme sonucu oluşan ekonomik büyümeye eşlik eden hızlı nüfus artışı, enerji kullanımını artırmış ve küresel çevresel sorunlarının büyümesine katkı sağlamıştır. Çevresel sorunların en önemli kaynağının enerjinin üretimi, dönüşümü ve tüketimi olduğu söylenebilir (Miçooğulları, 2023).

c. Sosyal Bilgilerde Küreselleşme:

Küreselleşme, genel olarak tüm eğitim anlayışını ve elbette Sosyal Bilgiler eğitimini de ciddi manada etkilemiştir. Bu etki nedeniyle Sosyal Bilgiler dersinin yetiştirmek istediği öğrencinin sahip olması gereken özelliklerinden biri de küresel vatandaşlık bilincine sahip olmasıdır.

Bireyin muhatap olduğu, insanı ve toplumu konu edinen ilk ders Sosyal Bilgilerdir. Kapsamı çok geniş olan bu dersin temel amacı "iyi vatandaş" yetiştirmektir (MEB, 2018). Peki bu "iyi" ne anlama gelmektedir? Bu çalışmada incelediğimiz iki program da bu soruya benzer yanıtlar vermektedir. 2018 programında yetiştirilmek istenen öğrencinin değerlerimizle bütünleşik

yetkin insanlar olması hedeflendiği belirtilmiştir (mufredat.meb.gov.tr, 2018) Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programının ise yetiştirmeyi hedeflediği öğrenci modeli alan becerisini öne çıkaran ‘yetkin’ ve ruhsal olgunluğa atıfta bulunan ‘erdem’ özellikleri ile tanımlanmaktadır. (tymm.meb.gov.tr, 2024) bu iki temel amaçtaki aynılık aşikardır.

Biz bu çalışmada 2018 Sosyal Bilgiler Programı ve 2024 yılında yürürlüğe konan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programının küreselleşmeyi işleyişine nitelik odaklı fakat niceliği de es geçmeyecek şekilde karşılaştırmalı bir bakış sunmaya çalışacağız.

3. Yöntem

Okumakta olduğunuz bu nitel araştırma, doküman analizi ile elde edilen verilerin tematik analiz stratejisi ile analiz edilmesiyle oluşturulmuştur. Nitel araştırmanın genel amacı, çıkarılan anlamdan ziyade, anlam çıkarmaya giden süreci yorumlamaktır. Temelde araştırmacının değil verinin bakış açısını anlamlandırmak üzerine kuruludur (Merriam, 2014). Doküman analizi, yapılacak araştırmanın ilk elden verilerinin toplanarak analiz ve sentez süreçlerinden geçirilmesini içeren bir yöntemdir (Sak vd., 2021). Doğru yapılandırılmış ve kesin bulgular içeren bir tematik analiz, güvenilir ve kapsayıcı bulgular ortaya çıkmasını sağlar (Clarke & Braun, 2017). Tematik analiz küçük doğru parçaları değil, bunların toplamından daha büyük bir sonuç kümesi sağlaması bakımından önemlidir (Çarıkçı vd., 2024). Bizim çalışmamız da iki öğretim programını karşılaştırdığı için, ‘büyük resmin’ ötesini de görmek adına tematik analizin yol göstericiliğini rehber edindik.

Veriler direkt olarak Millî Eğitim Bakanlığının yayımladığı 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (mufredat.meb.gov.tr) ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (tymm.meb.gov.tr) dokümanlarından toplanmıştır.

Küreselleşme ile ilgili literatürün oldukça geniş olması nedeniyle, tündengelimci bir yaklaşımla alan yazın esas alınarak temalar ve kategoriler oluşturulmuş ve kapalı kodlama yapılmıştır. Kodlama aşamasında, Neuman’ın kodlamalarla ilgili belirttiği 5 kısımdan ‘temel bir özelliği kapsayan bir tanım’ özelliği esas alınmıştır. (Neuman, 2013)

Sonuç olarak 5 tema ve toplamda 15 kategori aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- 1- Küresel Vatandaşlık Teması
 - a. Hak ve Sorumluluk Bilinci
 - b. Dayanışma
 - c. Çevresel Bilinç
- 2- Kültürel Çeşitlilik ve Etkileşim Teması
 - d. Kültürel Farkındalık
 - e. Hoşgörü ve Saygı
 - f. Kültürel Yayılma
- 3- Ekonomik Küreselleşme Teması
 - g. Uluslararası Ticaret
 - h. Ekonomik Fırsatlar ve Riskler
 - i. Teknolojik İlerlemeler
- 4- Teknoloji ve İletişim Teması
 - j. Küresel Bilgi Akışı

- k. Dijital Vatandaşlık
- l. Medya ve İletişim
- 5- Küresel Sorunlar ve Çözümler Teması
 - m. Yoksulluk ve Eşitsizlik
 - n. Göç ve Mülteci Sorunu
 - o. Küresel Sağlık Sorunları

4. Bulgular

İki öğretim programına baktığımız zaman, edinimlerin 2018 Öğretim Programında kazanım, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programında çıktı olarak ifade edildiğini görüyoruz. Literatüre baktığımızda, kazanımdan kastın eylemler ile öğrencilerin yapması beklenen davranışlar olduğu, öğrenme çıktılarının ise öğrencilerin yapması gereken işler olduğu anlaşılmaktadır (Önger & Duman, 2024) Bu noktada aslında kazanımın çıktıdan daha süregelen bir beklenti olduğunu söylemek mümkündür.

Küreselleşme ile ilgili 2018 programında toplam 34 kazanım varken, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programında 24 çıktı olduğunu görüyoruz.

1. Tema: Küresel Vatandaşlık

2018

TEMA ADI: KÜRESEL VATANDAŞLIK

KATEGORİ	ÖĞRENME ALANI	SINIF DÜZEYİ	KAZANIM
Hak ve Sorumluluk Bilinci	Birey ve Toplum	5	Sahip olduğu hakların farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.
	Etkin Vatandaşlık		Temel hakları ve bu hakların kullanımının önemini açıklar.
	Birey ve Toplum	6	Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluklar ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
Dayanışma	Birey ve Toplum	6	Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.
Çevresel Bilinç	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	5	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.
			Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.

424

6

Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

Tablo 1- Küresel Vatandaşlık teması 2018 Programı Kazanımları

TYMM

TEMA ADI: KÜRESEL VATANDAŞLIK

KATEGORİ	ÖĞRENME ALANI	SINIF DÜZEYİ	ÇIKTI
Hak ve Sorumluluk Bilinci	Yaşayan Demokrasimiz	5	Toplum düzenine etkisi bakımından etkin vatandaş olmanın önemine yönelik çıkarımda bulunabilme. Temel insan hak ve sorumluluklarının önemini sorgulayabilme.
Dayanışma	Birlikte Yaşamak	5	Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme.
Çevresel Bilinç	Evimiz Dünya	5	Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevredeki değişimi neden ve sonuçlarıyla yorumlayabilme. Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme.
	Hayatımızdaki Ekonomi	5	Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerinde etkisini yorumlayabilme.

425

Tablo 2- Küresel Vatandaşlık teması TYMM Programı Çıktıları

2018 programında 8 kazanım varken TYMM’de bu miktarın 5 çıktıya düştüğünü görüyoruz.

Temanın ilk kategorisi olan sorumluluk bilinci kategorisinde, 2018 programında hak ve sorumluluğa vurgu yapılmışken, TYMM’de bu öğelerin ‘etkin vatandaşlık’ çatısında toplandığını görüyoruz. Diğer yandan 2018 programında kazanımlar davranışsal boyuttayken, TYMM’de bilişsel boyutta yer almaktadır. TYMM programında 5. Sınıf düzeyinde çıktılar konumlanırken, 2018 programının hem 5 hem 6. Sınıfta kazanımlara yer verdiğini görmekteyiz.

Dayanışma kategorisinde iki program arasında farklılık bulunmamakta, 2018 kazanımı ve TYMM çıktısının özde aynı hedefe yönelik olduğunu görmekteyiz.

Çevresel bilinç kategorisinde 2018 kazanımları daha fazla analiz ve sorgulama üzerineyken, TYMM’de öğrencinin inisiyatif alarak etkinlik düzenleme boyutunda çıktılar olduğunu

görüyoruz. Bu kategoride de 2018 programında 5 ve 6. sınıflarda kazanım planlanmışken, TYMM’de sadece 5. sınıf için çıktı belirlendiğini söyleyebiliriz.

2. Tema: Kültürel Çeşitlilik ve Etkileşim

2018

TEMA ADI: KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK VE ETKİLEŞİM

KATEGORİ	ÖĞRENME ALANI	SINIF DÜZEYİ	KAZANIM
Kültürel Farkındalık	Kültür ve Miras	5	Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.
Hoşgörü ve Saygı	Etkin Vatandaşlık	6	Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.
	Küresel Bağlantılar	7	Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları sorgular.
Kültürel Yayılma	Küresel Bağlantılar	5	Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.
		6	Popüler kültürün kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular.

Tablo 3- Kültürel Çeşitlilik ve Etkileşim teması 2018 Programı Kazanımları

TYMM

TEMA ADI: KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK VE ETKİLEŞİM

KATEGORİ	ÖĞRENME ALANI	SINIF DÜZEYİ	ÇIKTI
Kültürel Farkındalık	Birlikte Yaşamak	5	Dahil olduğu gruplar ve bu gruplardaki roller arasındaki ilişkileri çözümleyebilme
			Dahil olduğu gruplar ve bu gruplardaki rollerin zaman içinde değişebileceğine ilişkin çıkarım yapabilme.
		6	Kültürel bağlarımızın ve millî değerlerimizin toplumsal birliğe etkisini yorumlayabilme. Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerini müzakere edebilme.
Hoşgörü ve Saygı	Birlikte Yaşamak	5	Kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşamaya etkisini yorumlayabilme.
		7	Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışlara ilişkin çıkarım yapabilme.
Kültürel Yayılma	Birlikte Yaşamak	7	Dahil olduğu gruplarda ve sosyal hayatta etkili iletişimin önemini sorgulayabilme.

Tablo 4- Kültürel Çeşitlilik ve Etkileşim teması TYMM Programı Çıktıları

Belirlenen bu tema için 2018 programında 5 kazanım yer alırken, TYMM’de 7 çıktı olduğunu görmekteyiz. Alt kategorileri tek tek incelediğimizde;

Kültürel farkındalık kategorisinde 2018 programında 1 kazanım varken, TYMM’de 5 çıktı olmasından hareketle TYMM programının vaat ettiği yerellik vurgusunun etkisini anlayabiliyoruz. Yine çıktı ve kazanımların 5 ve 6. Sınıflarda verildiğini görüyoruz.

Hoşgörü ve Saygı kategorisinde 2018 programında 6 ve 7. Sınıflarda, TYMM programında 5 ve 7. Sınıflarda kazanım ve çıktıları görüyoruz. 2018 programında demokrasinin vurgulandığını hem tablodaki direkt kazanımlarda hem de dolaylılığından ötürü buraya almadığımız kazanımlarda görmekteyiz. TYMM programındaki çıktılara baktığımızda ise eksenin yerellik ve milliliğe kaydığını görüyoruz.

Kültürel yayılma kategorisi için 2018 programında 5. Ve 6. Sınıflarda iki kazanım, TYMM programında ise doğrudan sadece 7. Sınıfta 1 çıktı olduğunu söyleyebiliriz. 2018 programı ortak kültüre vurgu yaparken bir yandan popüler kültürün yerel kültüre etkisinin sorgulanması gerekliliğini salırlarken, TYMM programı etkili iletişimi kültürel yayılmanın bir sebebi olarak sunduğu görülmektedir.

3. Tema: Ekonomik Küreselleşme

2018

TEMA ADI: EKONOMİK KÜRESELLEŞME

KATEGORİ	ÖĞRENME ALANI	SINIF DÜZEYİ	KAZANIM
Uluslararası Ticaret	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.
	Küresel Bağlantılar		Yaşadığı yer ve çevresinin, ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.
	Kültür ve Miras	6	Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.
	Küresel Bağlantılar	6	Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.
Ekonomik Fırsatlar ve Riskler	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	7	Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır.
		5	İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.
Teknolojik İlerlemeler	Küresel Bağlantılar	5	Ülkeler arasındaki ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim		Üretim teknolojisindeki gelişmelerin

427

Tüketim

sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.

7

Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim ağında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

Tablo 5- Ekonomik Küreselleşme teması 2018 Programı Kazanımları

TYMM

TEMA ADI: EKONOMİK KÜRESELLEŞME

KATEGORİ	ÖĞRENME ALANI	SINIF DÜZEYİ	ÇIKTI
Uluslararası Ticaret	Hayatımızdaki Ekonomi	7	Ekonomik gelişmişlik ile üretim, dağıtım, tüketim arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme
Ekonomik Fırsatlar ve Riskler	Hayatımızdaki Ekonomi	5	Yaşadığı ildeki ekonomik faaliyetleri özetleyebilme.
		6	Tasarladığı bir ürün için yatırım ve pazarlama proje önerisi hazırlayabilme.
Teknolojik İlerlemeler	-	-	-

Tablo 6- Ekonomik Küreselleşme teması TYMM Programı Çıktıları

428

Küreselleşmenin önemli ayaklarından biri olan Ekonomik Küreselleşme temasında 2018 programında toplamda 10 kazanım yer alırken TYMM programında bu sayının 3 e düştüğünü tablomuzdan anlamak mümkündür. Temanın kategorilerini incelediğimizde;

Uluslararası ticaret kategorisinde 2018 programında 5 kazanım varken bu sayı TYMM’de 1 çıktıya düşmüş, fakat hem 7. Sınıf seviyesinde hem de daha efektif bir hale bürünmüştür. Zira 2018 programındaki kazanımların çoğunun küresel bağlantılar öğrenme alanı kazanımları ile örtüştüğünden, öğrencinin hazır bulunuşluğunun konu bağlamında yeterli olacağı öngörülmüş, bu yüzden tek çıktı yeterli görülmüş görülmektedir. Buradan çıkaracağımız sonuç TYMM’nin herhangi bir edinimsel kayıp yaşamadan çıktıları azaltma iddiasını yerine getirdiğini görüyoruz.

Ekonomik fırsatlar ve riskler kategorisinde 2018’de 5. Ve 7. Sınıflarda 2 kazanım, TYMM’de 5. Sınıflarda ve 6.Sınıflarda olmak üzere 2 kazanım olduğunu görüyoruz. Nicelik olarak aynı olmakla beraber 2018’de ‘yeni fikirler’ muğlak ifadesinin yerini TYMM’de ‘proje önerisi’ adıyla somutlaştırıldığını görüyoruz.

Son kategori olan teknolojik ilerlemeler kategorisinde 2018 programında 2018 programında 3 kazanım varken, TYMM’de yine ilk kategoride olduğu gibi farklı öğrenme alanlarında edinimler kazandırıldığı için bu kategoriye özel bir çıktı göremiyoruz.

4. Tema: Teknoloji ve İletişim:

2018

TEMA ADI: TEKNOLOJİ VE İLETİŞİM

KATEGORİ	ÖĞRENME ALANI	SINIF	KAZANIM
----------	---------------	-------	---------

DÜZEYİ					
Küresel Akışı	Bilgi	Bilim Toplum	Teknoloji ve	5	Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.
				7	Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.
					Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.
Dijital Vatandaşlık		Bilim Toplum	Teknoloji ve	5	Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.
				6	Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.
					Birey ve Toplum
Medya İletişim	ve	Bilim Toplum	Teknoloji ve	5	Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.
					Birey ve Toplum

Tablo 7- Teknoloji ve İletişim teması 2018 Programı Kazanımları

TYMM				429
TEMA ADI: TEKNOLOJİ VE İLETİŞİM				
KATEGORİ	ÖĞRENME ALANI	SINIF DÜZEYİ	ÇIKTI	
Küresel Akışı	Bilgi	Yaşayan Demokrasimiz	6	Vatandaşlık haklarının kullanımında dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisini sorgulayabilme.
		Teknoloji ve Sosyal Bilimler	7	Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki toplum hayatına etkilerine ilişkin öngörude bulunabilme.
Dijital Vatandaşlık		Teknoloji ve Sosyal Bilimler	5	Teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışabilme. Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının önemine ilişkin ürün oluşturabilme.
Medya İletişim	ve	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	6	Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin kültürel etkileşimdeki rolünü yapılandırabilme.

Tablo 8- Teknoloji ve İletişim teması TYMM Programı Çıktıları

İlk kategori olan küresel bilgi akışı kategorisine ait 2018 programı kazanımları 5, 6 ve 7.

Sınıflarda tamamıyla 4. öğrenme alanı olan Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında işlendiğini görüyoruz. TYMM’de programın sarmal yaklaşımı gereği hem Yaşayan Demokrasimiz hem de Teknoloji ve Sosyal Bilimler öğrenme alanlarında bu kategoriye ilişkin çıktılar olduğunu görüyoruz. İki program için de bu kategoride bilimsel ve özgür düşünceye odaklanıldığını söylemek mümkündür.

Dijital vatandaşlık kategorisi 2018 programında 5. ve 6. Sınıflarda toplam 2 kazanımla yer bulmakta, TYMM programında da toplam 2 çıktı bulunmakta fakat bu defa çıktılar sadece 5. Sınıf düzeyinde yer almaktadır. 2018 programında ‘sanal ortamda güvenlik kurallarına uymak’ ifadesi, TYMM programında ‘bilinçli kullanım’ şeklinde daha kapsayıcı bir ifade ile yer bulmuştur. Yine sarmal yapı gereği ‘teknolojik gelişmelerin toplum hayatını etkilerini tartışma’ çıktısı ile ‘Kültürel Çeşitlilik ve Etkileşim’ temasına da değinmiş olmaktadır.

Bu temadaki son kategorimiz medya ve iletişim kategorisinde 2018 programında 5 ve 7. sınıflarda toplam 3 kazanıma yer verilirken, TYMM programında 6. Sınıfta 1 çıktıya yer verildiğini görüyoruz. Her ne kadar bu tek çıktı, 2018 kazanım ifadelerini tek çatıda birleştirmek amacıyla konulmuş olsa da ‘ulaşım ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerin kültürel etkileşimdeki rolünü yapılandırma’ ifadesi sınıf düzeyi göz önüne alındığında ulaşılabilir bir hedef gibi görünmemektedir.

5. Tema: Küresel Sorunlar ve Çözümler:

2018

TEMA ADI: KÜRESEL SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER

KATEGORİ	ÖĞRENME ALANI	SINIF DÜZEYİ	KAZANIM
Yoksulluk ve Eşitsizlik	Etkin Vatandaşlık	6	Türk toplumundan ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değer fark eder.
Göç ve Mülteci Sorunu	Kültür ve Miras	7	Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.
Küresel Sağlık Sorunları	Küresel Bağlantılar	7	Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.

Tablo 9- Küresel Sorunlar ve Çözümler teması 2018 Programı Kazanımları

TYMM

TEMA ADI: KÜRESEL SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER

KATEGORİ	ÖĞRENME ALANI	SINIF DÜZEYİ	ÇIKTI
Yoksulluk ve Eşitsizlik	Birlikte Yaşamak	7	Özel gereksinimli bireyler için fırsat eşitliğini sürdürmeye yönelik fikir üretebilme
Göç ve Mülteci Sorunu	Evimiz Dünya	7	Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin rolünü özetleyebilme.
Küresel Sağlık Sorunları	Evimiz Dünya	7	Küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimi

yorumlayabilme.

Tablo 10- Küresel Sorunlar ve Çözümler teması TYMM Programı Çıktıları

Çalışmamızda belirtilen ‘Küresel Sorunlar ve Çözümler’ teması için ‘Yoksulluk ve Eşitsizlik’, ‘Göç ve Mülteci Sorunu’ ve ‘Küresel Sağlık Sorunları’ adı altında üç alt kategori belirlemiş olsak da tabloda görülebileceği gibi gerek 2018 programı kazanımları, gerekse TYMM çıktılarının tam olarak kategorize edilmesinin mümkün olmadığı görülmektedir. Özellikle 2018 programındaki ‘Arkadaşları ile birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.’ kazanımının tüm temayı bütüncül olarak karşıladığı görülmektedir.

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Elinizdeki bu nitel desenle oluşturulmuş çalışmada son iki sosyal bilgiler programının temasal farklılıklar ve benzerlikler üzerinden küreselleşme çerçevesinde bir analizi yapılmaya çalışılmıştır. Bulgular iki program için de hedeflenenin küreselleşme ile ilgili farkındalık geliştirmek, küresel okur yazarlık sahibi bireyler yetiştirmek olduğu söylenebilir. Kısacası yaşadığı dünyayı bilmesi, tanınması ve kavramasıdır. Küresel okuryazarlık niteliklerine sahip olma; bireyin hem kendi kültür çevresinde hem de evrensel ölçekte katkı sunacak bir kabiliyette başarılı bir insan profiline hizmet edecektir. (Çakmak & Bulut, 2019)

Berk ve Özer çalışmasında TYMM’nin toplumun küreselleşmeye uyum gibi ihtiyaçları nedeniyle yeni bir programa ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. (Berk & Özer, 2024)

Bununla beraber kullanılan yöntemler ve vurguların yoğunlaştığı noktalar anlamında iki program arasında bariz farklılıklar bulunmaktadır.

İki program beraber düşünüldüğünde en çok üzerinde durulan tema teknoloji ve iletişim temasıdır. İki programda da çok sayıda kazanım ve çıktı ile öğrencinin dijital çağın gerekliliklerini anlama ve küresel ölçekte iletişim kurma becerisi geliştirmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Hem dijital vatandaşlık anlamında sorumluluk alma hem de haklarını bilme konusunda bilinçli bireyler yetiştirme ortak amaçtır. Diğer yandan 2018 programının dijital vatandaşlık konusunda Turan ve Karasu Avcı’nın çalışmasında dijital vatandaşlık boyutunun "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesi ile sınırlı olduğu tespit edilmiştir (Turan & Karasu Avcı, 2018) yapılan başka bir çalışmada TYMM Programının da öğrenme alanlarında dijital vatandaşlık boyutlarının yeterli düzeyde olmadığı ve dengeli bir dağılım göstermediği; öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinde dijital okuryazarlık boyutunun öne çıktığı; öğretme-öğrenme uygulamalarında ise dijital erişim boyutuna ağırlık verildiği sonuçlarına ulaşılmıştır. (Dilek & Gürel, 2024) Bizim çalışmamızda da benzer şekilde ; 2018 programında sınırlı bir dijital vatandaşlık anlayışı olduğu, TYMM programının bu noktada en azından konuyu öğrenme alanına daha fazla yaydığı tespit edilmiştir.

İki programın diğer öne çıkan temaları; küresel vatandaşlık, ekonomik küreselleşme, kültürel çeşitlilik ve etkileşim olarak sıralanabilir. 2018 Sosyal Bilgiler Programı küresel vatandaşlık temasını daha çok hak ve sorumluluk bilinci ile ilişkilendirirken; Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli programında yerelliğe ve millîliğe daha fazla atıfta bulunduğu söylenebilir. Bu bağlamda Marshall’ın vatandaşlık teorisi ve ulus ötesi vatandaşlık anlayışı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli programının ‘yerel bakışla küresel sorunlara bakma’ noktasında daha etkili olduğu söylenebilir. Programlara bu mercek baktığımız zaman 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı hakkında Tünkler’in yaptığı çalışmada öğretmenlerin , küresel vatandaşın sahip olması gereken niteliklerden hareketle küresel vatandaşlık kavramını; çevresine ve dünyaya karşı sorumlu, başka bir ülkede uyum sorunu yaşamayacak olan ve bilişim teknolojileri vasıtasıyla başka ülkelerdeki insanlarla etkili iletişim kuran vatandaş şeklinde tanımladığını görüyoruz. (Tünkler, 2020)

İki programın kültürel çeşitliliği ele alış biçimi de homojenleşme ve hibritleşme açısından incelenmeye değerdir. 2018 Programı değişen toplum yapılarına ve popüler kültürün etkilerini sorgulamaya vurgu yapmaktadır. Eğlence giyim ve yeme içmede tek tipleşmeye neden olan popüler kültürün (Yılar vd., 2023) baskın ve tüm toplumu etkileyen halinin küreselleşmenin istemediğimiz bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktadan bu harekete eleştirel bir bakış geliştirmeyi öğretmek eğitim programlarının tabii amacıdır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programının da bu noktada millî değerlere bağlı bir kültürel çeşitlilik anlayışı yerleştirmeyi hedeflemekte olduğu verilerden yorumlanabilir. Uygun ve Akgül'ün konu ile ilgili yaptığı çalışmada da araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplarda en fazla yoğunlaştıkları görüşün, farklı bakış açıları kazandırıcı görüş olduğu belirtilmiştir (Uygun & Akgül, 2024). Bu konuda son olarak 2018 Programı küreselleşmenin kültürel etkilerini eleştirel bir bakışla değerlendirmek üzere oluşturulmuşken, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programının “McDonalddlaştırma”nın tam karşısında konumlandırıldığını söylemek yanlış olmaz. Bu açıdan Duyul'un araştırmasına göre, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, eğitim sistemine bütüncül bir yaklaşım getirmeyi amaçlamakta ve yerli, milli müfredat anlayışını öne çıkarmaktadır (Duyul vd., 2025).

Ekonomik küreselleşme teması üzerinden iki programa baktığımızda 2018 Programının küresel ekonomik ilişkileri tüketim kültürünü analiz hedefindeyken, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programında yine ve yeniden yerelliğe vurgunun öne çıktığını görmekteyiz. TYMM'de önceki programdan farklı olarak tüketim kültürü konusunun yeterince işlenmediğini söylemek mümkündür. Nitekim ders kitaplarını inceleyen Arı ve Arı'nın çalışmasında 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı dışında ilkokul 4, ortaokul 5 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında tüketim toplumu ve kültürü üzerine farkındalık oluşturacak unsurların bulunmadığı tespit edilmiştir (Arı & Arı, 2024). 2018 Programında uluslararası ticaretin toplum üzerindeki etkisi daha kapsayıcı bir bakışla verilirken, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programında yerel ekonomi bilincinin öğrenciye kazandırılması hedefini görmekteyiz. İki program arasında bu noktada ciddi bir felsefi ayrım olduğu açıktır.

2018 Programı ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programı arasındaki en belirgin fark 2018'de 7 olan öğrenme alanının Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programında 6'ya düşmüş olmasıdır. Tüm öğrenme alanları birbirini karşılarken, özellikle küreselleşme konusunun yoğunlukla işlendiği Küresel Bağlantılar öğrenme alanı müfredattan adeta makaslanmıştır. Küresel Bağlantılar öğrenme alanı öğrencilerin dünyayı algılamaları ve dünyayla çok boyutlu ilişki kurmaları anlamında önemli olduğu, dolayısıyla küreselleşmenin en yoğun işlendiği alan olma özelliği taşımaktaydı (Toprak, 2022). Durmuş ve Karadağoglu'ya göre küreselleşmenin etki alanının giderek genişlemesi Küresel Bağlantılar öğrenme alanını kritik bir öneme taşımıştır. (Durmuş & Karadağoglu, 2024) Başka bir çalışmada da öğretmenlerin bu öğrenme alanının çıkarılmasına olumlu yaklaşmadığı, programda sadeleşmenin gerekli olsa da, bunun ülkemizin komşu ülkelerle ilişkisinin aktarıldığı tek alan olan Küresel Bağlantılar öğrenme alanının tamamen çıkarılarak olmaması gerektiğini söylemişlerdir (Uygun & Akgül, 2024).

Fakat bizim çalışmamızda tespit ettiğimiz kadarıyla, bu eksiltme konu içeriğinde fazla bir kayba yol açmamış, diğer öğrenme alanlarına dahil edilen öğrenme çıktıları ile eksiklikler giderilmiştir.

Sonuç olarak, 2018 Programının küreselleşmeye dair daha geniş bir açıdan eleştirel gözle baktığını, buna karşın Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Programının vaad ettiği gibi millî değerleri öne çıkararak küreselleşme konusuna dair karşıt bir konumda durduğunu söylemek mümkündür. İki program da küreselleşmeye yaklaşık ağırlık vermekte fakat anlayış bakımından yolları ayırmaktadır. Hem paradigma olarak hem de kazanım hedefleri olarak öğrencilerde farklı bilinç düzeylerine erişimin hedeflendiği barizdir.

Çalışmamız, sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık ve küreselleşme gibi anahtar kavramların teorik analizinin program geliştirme açısından önem arz ettiğini, dahası karşılaştırmalı analiz konuya olması gereken genişlikte bir perspektif kattığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada elde ettiğimiz bulgular ışığında;

Program geliştiriciler için;

- Sosyal Bilgiler Öğretim Programında küresel sorunlar ve çözümlere daha fazla odaklanması,
- Eksiltelen Küresel Bağlantılar öğrenme alanının konularının farklı öğrenme alanlarına eklemlenerek eksikliklerinin tamamlanması,
- Küreselleşme denilince akla özellikle son yıllarda göç ve pandemi gibi etkisi sınırları aşan sorunlar gelmektedir.

Geliştirilecek Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kazanım/ çıktı olarak bu konularda hedefler belirlenmesi elzemdir.

İlerleyen akademik çalışmalar için;

- Küreselleşme ile ilgili öğretmen ve öğrenci algılarını içeren nicel veya karma araştırmalar yapılması,
- Başka ülkelerdeki ve ülkemizdeki Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının küreselleşmeye bakış açısını içeren karşılaştırmalı çalışmaların yapılması tavsiye edilebilir.

KAYNAKÇA:

Ahmadov, S. (2019). Kültürel Küreselleşme Aracı Olarak Sosyal Medyanın Tüketim Toplumuna Etkisi. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 22-39.

Akar, N. (2023). Çevre Sorunlarının Küreselleşme Bağlamında Sosyolojik Analizi. *Bozok Sosyal Bilimler Dergisi / Bozok Journal of Social Sciences*, 1(1), 55-82.

Akbakay, Z., & Barak, D. (2020). Yükselen Piyasalarda Ekonomik Küreselleşme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi. *International Journal of Management Economics and Business*, 16(1), 17-34. <https://doi.org/10.17130/ijmeb.700812>

Arı, S., & Arı, M. (2024). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tüketim Kültürü ve Reklamcılığın İşleniş. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 412-432. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2024.-1349420>

Aytekin, İ. (2013). Küreselleşme ve Ekonomik Küreselleşme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 123-134.

Bauman, Z. (2012). *Küreselleşme Toplumsal Sonuçları* (4. Basım). Ayrıntı Yayınları.

Berk, Ş., & Özer, B. (2024). “Türkiye Yüzyılı” Maarif Modeli (tymm) Öğretim Programlarına İlişkin Nitel Bir Değerlendirme. *Journal History School*, 17(73), 3241-3256. <https://doi.org/10.29228/joh.78177>

Blakney, R., Bezmez, S., & Brown, C. H. (2002). *Redhouse İngilizce- Türkçe Sözlük*. Redhouse Yayınevi.

Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297-298. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1262613>

- Çakmak, Z., & Bulut, B. (2019). Sosyal Bilgiler Perspektifinden Küresel Okuryazarlık Becerisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51, 160-180.
- Çarıkcı, K., Meral, H., Berkil, S., Çalışır, A., Önala, L., & Arslan, Ö. (2024). Nitel Araştırmalarda Tematik Analiz. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 10(37), 127-140. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.10509707>
- Çaycı, B. (2015). Yeni Dijital Çağda Toplumsal Hareketlerde Meydana Gelen Dönüşüm. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 5(1), 27-43. <https://doi.org/10.7456/10501100/003>
- Dilek, H., & Gürel, D. (2024). 2024 Taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Dijital Vatandaşlık ve Boyutları Açısından İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 163-184.
- Doğrul, M. (2020). *Bilişim Teknolojileri ve İletişim: Birey ve Toplum Güvenliği* (M. Şeker, Y. Bulduklu, & C. Korkut, Ed.). Turkish Academy of Sciences. <https://doi.org/10.53478/TUBA.2020.002>
- Durmuş, E., & Karadağoglu, A. (2024). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı ile İlgili Yapılmış Çalışmaların Meta Sentezi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(Özel Sayı), 197-220. <https://doi.org/10.24315/tred.1515825>
- Duyul, S., Duyul, Y., Kesman, M., & Kesman, M. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 5(3). <http://uleder.com/index.php/uleder/article/view/562/331>
- Ertuna, Ö. (2006). Yeni Dünya Düzeni: Küreselleşme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 30, 36-45.
- Eser, E. (2014). Küreselleşme Süreci ve Eğitime Etkisi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 211-224.
- Fukuyama, F. (2012). *Tarihin Sonu ve Son İnsan* (3. Baskı). Profil Yayıncılık.
- Huntington, S. P. (2012). *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması* (15.Baskı). Okuyan Us Yayın.
- Kan, K., & Kanmaz, M. (2022). Küreselleşmenin Kültürel Boyutu ve Göçün Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 47, 59-73. <https://doi.org/10.52642/susbed.1011321>
- Kurdaş, E. M. (2022). Sosyal Hareketler Bağlamında Küreselleşme Karşıtı Hareket: Sebepleri, Gelişimi ve Sonu. *TESAM Akademi Dergisi*, 9(1), 49-78. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.891239>
- McLuhan, M., & Fiore, Q. (2005). *The Medium is The Message*. Penguin Modern Classics.
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*.
- Merriam, S. B. (2014). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation* (3. Baskı). Jossey-Bass.
- Miçooğulları, S. A. (2023). Küreselleşme Çevre Kirliliğini Etkiler mi? Küreselleşmenin Farklı Boyutları ile G7 Ülkelerinden Kanıtlar. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 8(22), 761-781.
- Neuman, W. L. (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri* (6. bs, C. 2). Yayın Odası.
- Önger, S., & Duman, S. N. (2024). 2018, 2023 ve 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının

- Karşılaştırılması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 1308-1339. <https://doi.org/10.51460/baebd.1450941>
- Ritzer, G. (2022). *Toplumun McDonaldlaştırılması* (9. Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Toprak, T. (2022). *2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Ve Ders Kitaplarında Küreselleşme Olgusunun İncelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan, S., & Karasu Avcı, E. (2018). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Dijital Vatandaşlık Bağlamında İncelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Tünkler, V. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Küresel, Çokkültürlü Eğitime ve Küresel Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Bakış Açıkları. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(226), 255-290.
- Uğur, U., & Uğur, İ. (2024). Küreselleşmenin Kültüre Etkileri. *Pearson Journal Of Social Sciences & Humanities*, 8(27), 1157-1171. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.10852685>
- Uluç, G., & Yarcı, A. (2017). Sosyal Medya Kültürü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 88-102.
- Uygun, K., & Akgül, G. (2024). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline İlişkin Görüşleri. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 81-102.
- Uzuner, M. G. (2021). Kültürel Açidan Küreselleşmeyi Anlamak ve Değiştirmek Üzerine: Perspektifler ve Toplumsal Hareketler. <https://www.researchgate.net/publication/359095678>, February.
- Yılar, M. B., Tağrikulu, P., & Ünal, O. (2023). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Popüler Kültür Kavramına İlişkin Bilişsel Yapıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(1), 196-223. <https://doi.org/10.51460/baebd.1197459>